

Γεώργιος Πισίδης: Ένας Βυζαντινός Όμηρος για τα έπη του Ηρακλείου.

Γράφει ο Μάριος Νοβακόπουλος, διεθνολόγος – μεταπτυχιακός φοιτητής Βυζαντινής ιστορίας

Emperor Heraclius at the Battle of Nineveh, 627 AD.

Οι αναφορές στην «βυζαντινή» ποίηση αναπόφευκτα θα φέρουν στο μυαλό την εκκλησιαστική υμνογραφία, η οποία όχι μόνο καλλιεργήθηκε εντατικά και από μεγάλους μάστορες της τέχνης, αλλά και ως τώρα συνοδεύει κάθε Ορθόδοξη ακολουθία. Επισκιασμένη μεν, αξιοσημείωτη δε μένει η κοσμική ποίηση, στην οποία επιδόθηκαν πολλοί Ανατολικοί Ρωμαίοι λογοτέχνες. Ακολουθώντας τα πρότυπα της κλασικής και ελληνιστικής παραδόσεως, οι ποιητές αυτοί συνέχισαν καθ' όλον τον βίον του ανατολικού κράτους να συνθέτουν έργα λυρικά και επικά, με ποικίλη θεματολογία. Από αυτές τις βάσεις θα προκύψει, τους ύστερους της αυτοκρατορίας αιώνες, το μυθιστόρημα και η δημώδης ποίηση, ανοίγοντας δρόμο για την πραγματικά νεοελληνική λογοτεχνία.

Σε μία σειρά αφιερωμένη στους «Βυζαντινούς» ιστοριογράφους και χρονογράφους η αναφορά στην ποίηση μοιάζει με παρέκβαση. Αυτό προκύπτει από την διαφορετική αντίληψη που έχουμε σήμερα για την ποίηση. Εκείνη την εποχή ο έμμετρος λόγος δεν περιοριζόταν στην αναψυχή ή την γραμματεία του φανταστικού. Αντιθέτως χρησιμοποιείτο για την δημιουργία έργων περιγραφικών, ή που επρόκειτο να απαγγελθούν ενώπιον του αυτοκράτορος και εκλεκτού κοινού. Το κοινό αυτό,

έχει ειπωθεί, ενίοτε έδινε μεγαλύτερη βάση στο ύφος, το όμορφο μέτρο και την εξεζητημένη γλώσσα (δείγμα ανωτέρας μορφώσεως και άρα κοινωνικό διακριτικό) παρά στο περιεχόμενο ή την ευκολία κατανοήσεως αυτού. Αυτή η τάση επηρέαζε και τους πεζογράφους, οι οποίοι πρόσεχαν το μέτρο και τον ρυθμό στα γραπτά τους, ακολουθώντας τις συμβουλές της αρχαίας ποιητικής και ρητορικής.

Έτσι λοιπόν φθάνουμε στο τιμώμενο πρόσωπο της ημέρας, τον επικό ποιητή του 7ου αιώνας Γεώργιο Πισίδη. Σε ένα πολιτιστικό περιβάλλον όπου η Ιλιάς και η Οδύσσεια βασιλεύαν στην μέση και ανώτερη εκπαίδευση, επόμενο ήταν οι άνθρωποι της εποχής να θέλουν να συνθέσουν τις δικές τους εκδοχές, βασισμένες σε σύγχρονα γεγονότα. Από εκεί προκύπτει όχι μόνο ένα σημαντικό μνημείο της «βυζαντινής ποιήσεως», αλλά και μία από τις βασικότερες πηγές που έχουμε σήμερα για κρίσιμη εποχή κρίσιμη για την επιβίωση της αυτοκρατορίας.

Ο Γεώργιος Πισίδης ήταν διάκονος και χαρτοφύλαξ της Αγίας Σοφίας, την εποχή του αυτοκράτορος Ηρακλείου και του πατριάρχου Σεργίου. Προστατευόμενος και θαυμαστής του πρώτου, αφιερώνει τα επικά ιστορικά του ποιήματα στην διήγηση και εγκωμιασμό των κατορθωμάτων του: βρισκόμαστε στην εποχή των μεγάλων περσικών και αβαρικών πολέμων, που τόσο δοκίμασαν την Ρωμανία και λίγο έλειψε να οδηγήσουν στον αφανισμό της.

Τα έργα.

Τα ποιήματα του Γεωργίου Πισίδη με ιστορικό ενδιαφέρον είναι τέσσερα, τα οποία είναι:

A) Ένας χαιρετισμός στον αυτοκράτορα Ηράκλειο, για την άφιξη του από την Καρχηδόνα (όπου κυβερνούσε ως έξαρχος ο ομώνυμος πατέρας του) στην Κωνσταντινούπολη, όπου ανέτρεψε τον «τύραννο» Φωκά και παλινόρθωσε την τάξη και την ειρήνη (έτος 610 – 89 δωδεκάσύλλαβοι στίχοι).

B) Τρία βιβλία «Εις την κατά Περσών εκστρατείαν Ηρακλείου βασιλέως» (Expeditio Persica) για την πρώτη φάση του περσικού πολέμου, από το 622 και εξής (1.088 δωδεκάσύλλαβοι).

Γ) Για την πολιορκία της Κωνσταντινουπόλεως από τους Πέρσες και Αβαροσλάβους το 626, με τον τίτλο «Εις την γενομένην έφοδον των βαρβάρων και εις την των αυτών αστοχίαν» (Bellum Avarisum). Το έργο αυτό αποτελεί έμμεσο αίνο στον μάγιστρο Βώνο, ο οποίος ηγήθηκε της

αμύνης της Βασιλευούσης ενώ ο Ηράκλειος πολεμούσε στην ανατολή (541 δωδεκασύλλαβοι).

Δ) Η «Ηρακλειάς» (κατά το ομηρικό Ιλιάς), ένας τελικός πανηγυρικός του αυτοκράτορος Ηρακλείου, ύστερα από την επιτυχή λήξη του πολέμου εναντίον των Περσών και του βασιλέως του Χοσρόη Β'. Τα τρία βιβλία (471 δωδεκασύλλαβοι) φέρουν την ονομασία ακροάσεις, κάτι που επισημαίνει πως προορίζοντο για απαγγελία στην αυλή.

Χαμένο για τους σύγχρονους ερευνητές είναι ένα σύντομο ποίημα του για την ετοιμασία και αναδιοργάνωση του στρατού πριν την περσική εκστρατεία.

Ο Πισίδης δεν περιορίστηκε στην επική ποίηση. Κληρικός ων, αφιέρωσε πολλούς ύμνους στην Ανάσταση του Χριστού, την αναστήλωση του Τιμίου Σταυρού στα Ιεροσόλυμα και άλλα χριστιανικά θέματα. Όπως και ο Μέγας Βασίλειος ή ο Άγιος Γρηγόριος ο Νύσσης, συνέθεσε έναν λόγο «Εις την Εξαήμερον» (1.894 δωδεκασύλλαβοι), όπου πραγματευόταν τα της δημιουργίας του κόσμου με πηγή την Γένεση και το έργο αρχαίων επιστημόνων όπως ο Αριστοτέλης. Η «Εξαήμερος» γνώρισε σημαντική διάδοση, μεταφράστηκε δε στη σλαβονική και αρμενική γλώσσα. Στον πατριάρχη Σέργιο αφιέρωσε το ποίημα «Εις τον μάταιον βίον» (262 τρίμετροι), μία «ελεγειακή θεωρία κατά το πρότυπον του Εκκλησιαστού» (Κ. Krumbacher). Τέλος, σώζονται σήμερα τα μικρά έργα «Εις τον Ανθρώπινον βίον» (90 εξάμετροι) και «Εις εαυτόν» (33). Παλαιότερα είχε διατυπωθεί η υπόθεση πως ήταν ο συνθέτης του Ακαθίστου Ύμνου.

Χαρακτήρας του έργου.

Τα ποιήματα του Γεωργίου Πισίδη κατέχουν «μία σταθερή θέση στην ιστορία της λογοτεχνίας, τόσο ως ιστορική πηγή όσο και ως χαρακτηριστικό τεκμήριο της βυζαντινής εγκωμιαστικής πρακτικής» (H. Hunger). Είναι «γόνιμος... με κομψή μορφή», με «λεκτικόν... απλούν και εύκολον, στίχους ρέοντες και κανονικούς» (Κ. Krumbacher). Εκφράζει ένα πνεύμα γενικής αναγεννήσεως και αναστηλώσεως, σε αντίθεση με την παρακμή και τρομοκρατία επί Φωκά και τους φοβερούς εξωτερικούς κινδύνους. Οι σύγχρονοι φιλόλογοι τον έχουν τοποθετήσει ακριβώς στην μετάβαση από την αρχαία στην μεσαιωνική ποίηση, όπου συνυπάρχει η μίμηση των παλαιών μοτίβων, οι αναφορές στην αρχαιότητα (Δημοσθένης, Όμηρος), η τονική μετρική και το χριστιανικό περιεχόμενο, ενώ απουσιάζει η ερωτική θεματολογία (αντίθετα π.χ. με τον [Αγαθία](#)).

Επιρροή.

Το υπόδειγμα του Πισίδη θα ακολουθήσει τον 10ο αιώνα ο Θεοόσιος ο Διάκονος, συνθέτοντας το ποίημα «Άλωσις Κρήτης», για την ανάκτηση της μεγαλονήσου από το Νικηφόρο Φωκά. Η τέχνη του έκανε τόση εντύπωση, που στο «σχολικό εγχειρίδιο» περί ποίηση του Ηλία μοναχού «Περί διαφόρων μέτρων», αποσπάσματα από το έργο του κυριαρχούν. Ιδιαίτερη μνεία στο πρόσωπο του έκανε το μεγάλο «βυζαντινό» λεξικό Σούδα, ενώ αποτέλεσε πρότυπο για την ποίηση του Ιωάννη Τζέτζη. Από τον μείζονα φιλόσοφο και ιστοριογράφο [Μιχαήλ Ψελλό](#) (11ος αιώνα) σώζεται επιστολή, όπου συγκρίνει τον Γεώργιο Πισίδη με τον Ευριπίδη, αναζητώντας ποιος από τους δύο ήταν καλύτερος. Τα ιστορικά του έπη αποτέλεσαν πηγή για τον πατριάρχη Νικηφόρο Α΄ και τον Θεοφάνη, δια αυτού δε και για τον πολύ μεταγενέστερο Κεδρηνό.

Βιβλιογραφία:

Herbert Hunger, Βυζαντινή Λογοτεχνία – Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1997, τ. Β΄, 15, 515-520, 579, 590.

Karl Krumbacher, Η Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας, εκδόσεις Π. Δ. Σακελλαρίου, Αθήνα 1897-1900, τ. Α, σελ. 18, τ. Β σελ. 474, 554, 617-624.

Carmi di Giorgio di Pisidia, (επ. Luigi Tartaglia), Unione Tipografico – Editrice Torinese, Τορίνο 1998.

Michael Psellus, The Essays on Euripides and George of Pisidia and on Heliodorus and Achilles Tatius (επ. Andrew R. Dyck, Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη 1986.

Πηγή : www.antibaro.gr/article